

PARADIGMAVÁLTÁS A GYAKORLATBAN II. KOMPETENCIA, MODULARITÁS

A KOMPETENCIA-BIZONYÍTVÁNY

Egy új fogalom keresi a helyét a magyar képző-szakképző rendszerben. Egyelőre általánosan elfogadott neve sincs. Ugyanakkor jelentősége és az iránta való igény egyre nő. Az emberi tudás és tapasztalat kompetenciafogalom alá rendezhető értékének elismeréséről, ennek konkrét megjelenési formájáról van szó.

Több külföldi és hazai szakember hangsúlyozza, hogy a jelenleg uralkodó, „hagyományosnak” mondható oktatási-képzési formák önmagukban ma már nem alkalmasak arra, hogy az új társadalmi kihívásnak megfeleljenek. Az élethosszig tartó tanulás által követelt szemléleti váltás egyik lényegi vonása éppen az, hogy nem a hagyományos képzési formák logikáját, szemléletmódját kell kiterjeszteni a képzési rendszer egészére, hanem új szemléletet, paradigmaváltást kell érvényesíteni. A váltás egyik eszköze és egyúttal megjelenítője a mindennapos gyakorlatban éppen a kompetencia alapú szemléletben érhető tetten.

A „hagyományos” szakképesítések és diplomák értéke egészen a legutóbbi időkig nem fejezte ki azok kompetenciaértékét. A szakképzésben igen lényeges elmozdulás történt (és történik) e téren, a SZVK-k és a központi programok korszerűsítése során. A felsőoktatás csak nagy vonalakban és túl nagy szabadságfokkal határozza meg egy diploma garantált, minden képzőhelyen azonos követelményeit és a munkaerőpiacon értékesíthető tartalmát.

Fenti problémát és az átalakulás folyamatát a munka világa gerjeszti. A munkaadók egyre kevésbé gondolkoznak hagyományos szakmai előmenetelben, szakmában, munkakörben, beosztásban: hiszen a munkakövetelmények folytonosan változnak, már nem köthetők egy-egy szakma, munkakör rögzített követelményeihez. Folyamatos az átszervezés, előtérbe került a létszámgazdálkodás, a dolgozók hatékonyságának mérése. Ennek következtében, a munkáltatók elsősorban nem azt várják, hogy egy szakképesítés/diploma egy adott szakmára-munkakörre készítsen fel. Nem csak a képzettség

és a betöltött poszt közötti megfelelést vizsgálják, hanem azt is, hogy az egyes munkavállalók milyen – addig figyelmen kívül hagyott – készségek, *kompetenciák* tulajdonosai.

Ezért a képzéstől azt várják, hogy ne csak a tárgyi tudás, bizonyos konkrét, a (mai) technológiákhoz kötött szakmai, gyakorlati jártasságot és készséget, hanem alapvető, *a munkavégzés során általánosságban fontos képességeket alakítsanak ki*: helyzetfelismerő, kezdeményező, alkalmazkodó, szociális és kommunikatív képesség, stb. (Ezeket általában kulcskompetenciák-ként fogalmazzuk meg.)

A élethosszig tartó tanulás szellemében, ez a képzési célok újragondolását, a képzési tartalmak újrafelosztását követeli meg. Hiszen egy adott munkahelyi szituáció, pozícióváltás ugyanakkor igen konkrét tárgyi tudást és kompetenciákat követel meg (olyanokat, amelyek az alapképzés során talán még meg sem fogalmazódhattak.) Ezeket már nem lehet és nem is kell beleerőszakolni az iskolarendszerű képzésbe: olyan képzési rendszert, képzési formákat kell kialakítani, amelyek később, az igény felmerülésekor képesek megadni a kívánt szaktudást illetve kompetenciákat.

Fontos megállapítani, hogy egy korszerű képzési rendszerben az oktatási folyamatok kialakításában, az oktatási partnerek közötti összjátékban a *modul*, a munkáltatók és a képzők együttműködésében viszont a *kompetencia* a kulcsfogalom.

A munkaadók immár nem pusztán a *szakképesítéseket/diplomákat* részesítik előnyben egy-egy munkakör betöltésénél, hanem a képző rendszerekben megszerzett és dokumentált *kompetenciákat*. A megfelelésség mérése tehát a kompetenciák szintjén valósul meg.

A képzést ma már jóval *rugalmasabb, változatosabb*, és – igazodva a munkában állók igényeihez – *rövidebb* képzési formák keretei között kell megvalósítani. Ezen igény valóságát fejezi ki az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés kiterjedt világa, az átképzések-továbbképzések, a legkülönbözőbb tanfolyamok végtelen sokasága.

Azonban ez a terület ma már áttekinthetetlen. A képzések egy része rendezett, hitelesített formában zajlik. Nemzetközi, nagy tekintélyű képző cégek magas követelményeket támasztanak. A megszerzett ismereteket és kompetenciákat jól kidolgozott minősítési rendszer alapján garantálják. (Egy-egy ilyen, lényegében tanfolyami jellegű képzés végén kiadott tanúsítvány munkaerő-piaci értéke adott esetben nagyobb lehet, mint egy diplomáé.) Minisztériumi és egyéb továbbképző intézetek, vállalati képző központok adnak a szakterületükön elfogadott tanfolyami végzettségeket.

Ugyanakkor a képzési vállalkozásoknak egy igen jelentős része mindenfajta minőségi garancia nélkül szerveződik. Bár vannak képzési hálózatok is (a hálózaton belül egységes követelményekkel), de a legtöbb képzési vállalkozás minden más képző cégtől függetlenül, önállóan alakítja képzési formáit és azok tartalmát.

Évek óta tapasztaljuk azt a törekvést, hogy legalább a statisztikai nyilvántartó rendszerbe kerüljenek be ezek a vállalkozások. A cégbejegyzési nyilvántartások mintegy 3.000 cégnél találtak utalást arra, hogy a cég képzési tevékenységre (is) kérte bejegyzését. Az OSAP-rendszernek annyit sikerült elérnie, hogy mindazok, akik iskolarendszeren kívüli képéseikhez állami támogatásért pályáznak, azok bejegyeztessék magukat.

Ez mintegy 850 képzési intézményt vagy vállalkozást jelent, de a regisztrált képzéseik mintegy 80%-a OKJ-ban szereplő szakképesítést kíván adni és a bizonyítvány állami elismertetéséhez kell a regisztráció. A felnőttképzési akkreditáció is lehetővé tesz bizonyos rátekintést: ide mintegy 1.200 felnőttképzést (is) folytató intézmény vagy vállalkozás jelentkezett be. Ezek közt vannak olyanok, melyek saját „infrastruktúráját” csupán egy konyhasarki asztal jelenti, (a képzés lakásban vagy bérelt helyen történik), illetve jól felkészült szakképzési részvénytársaságok.

Ami a minőségi garanciát és az áttekinthetőséget illeti, ott igen sok a tennivaló. Megszületett ugyan a felnőttképzési programok akkreditációjának jogi szabályozása, de ezek a programok egyedileg készülnek, így az azonos témakörben vagy képzési céllal születők összehangolására a legkisebb ösztönzés sem történik.

A következőkben a szabad képzési piacon működő iskolarendszeren kívüli – elsősorban felnőtteknek szervezett – munkaerő-piaci igények kielégítésére szerveződött képzési intézményeket/vállalkozásokat állítjuk vizsgálódásunk előterébe. Számukra lehet kívánatos egy átfogó, kompetencia-alapú, moduláris rendszer kialakítása.

A MEGSZERZETT KOMPETENCIÁK IGAZOLÁSA

A munkaerőpiacnak szüksége van olyan, a „hagyományos” iskolarendszeren kívüli képzési formákra, melyek bizonyos, számukra fontos kompetenciák elsajátítására és hitelesítésére szerveződnek.

A nem formális tanulás során megszerzett (vagy kialakult) kompetenciák igazolása mindaddig nem jelent külön problémát, ameddig arányuk és fontosságuk elhanyagolható az egyén teljes tudásához képest. Amint azonban az egyének kompetencia-tőkájének jelentős része a nem-formális képzésből (valamint az informális tanulásból) származik, problémaként vetődik fel annak igazolatlansága, illetve az elismertethetőség megoldatlansága. A munkaerőpiacon lezajló „tranzakciók” során ugyanis a felek a *kompetenciák*, *kompetencia-elvárások* alapján „címkézik”, vagyis értéklik, fogadják el egymást. Az alkuk során döntő kérdés, hogy az egyes szereplők milyen meglévő kompetenciákkal rendelkeznek, illetve mekkora ráfordítással, milyen további kompetenciák megszerzésére képesek. A kompetenciák láthatóvá tétele tehát egyre inkább alapfeltétele a munkaerő-piaci cserefolyamatok megvalósulásának.

A „kompetencia-alapú” szemlélet és oktatás-szervezés egyre általánosabb az iskolarendszerű képzések gyakorlatában. Az iskolarendszeren kívüli képzésben is megjelenik az igény a rendszer szerves részét jelentő képzési formákra, és az ezekhez kapcsolódó *minősítési-tanúsítási dokumentumokra*. Ezek az állami elismerés és a képzési piac számára is megbízható eligazítást jelentenek, és egy „nagy” rendszer továbbépíthető, beszámítható elemeiként képesek funkcionálni. E törekvés hazai és külföldi megnyilvánulásai közé sorolhatjuk az alábbiakat:

- Franciaországban az 1980-as években bevezetett KOMPETENCIA-MÉRLEG a cégek, vállalatok humán erőforrás-gazdálkodási programjaiban játszott jelentős szerepet, továbbá az egyének számára is lehetővé tette, hogy képességeinek szakszerű felmérése alapján tervezhessék további karrierjüket. Az 1980-as években mintegy 700 kompetenciamérleg-központot hoztak létre annak érdekében, hogy az állást kereső, átképzésre szoruló munkavállalók képességeit, tudását a korábbiaknál egzaktabb módon felmérhessék és tanúsíthassák a munkaadók számára.
- A KOMPETENCIA-KÁRTYA szükségességét az 1996. évi *Fehér könyv* (Tanítani és tanulni) fogalmazta meg. Ez lett a kiindulópontja a további fejlesztéseknek, bár maga a kompetencia-kártya fogalma még nem honosodott meg, sőt, a hazai gyakorlatban teljesen ismeretlen.
- Az EUROPASS az EU-ban külföldön tanuló diákok résztanulmányainak egységes dokumentációját, adminisztrációját, illetve a végzett tanulmányok kölcsönös beszámíthatóságát kívánja szolgálni. Az „Euro-útlevél” bevezetése Magyarországon 2004 őszén indult el, és a különböző képzések egységes szemléletét, átláthatóságát és értékelhetőségét kívánja szolgálni.
- Az EURO-MODUL az unión belül közösen kifejlesztett, a hálózatban mindenki számára elérhető tanulmányi egység, az európai szintű egységesítés és az egy nyelven való gondolkodás érdekében elindult, egyelőre szerény kezdeményezés.
- A végére hagytuk a számunkra legfontosabbat, a KOMPETENCIA-BIZONYÍTVÁNY kérdéskörét, amelyről jelen tanulmányunk szól.

A KOMPETENCIA-BIZONYÍTVÁNY FOGALMA, NEVE, HELYE A KÉPZŐ RENDSZERBEN

A kompetencia-bizonyítvány a munkaerőpiac illetve az egyén számára hasznosítható, meghatározott *szaktudás*, *kompetencia* elsajátítását *megbízható módon tanúsító* dokumentum, melyet az állam szabályozott jogi előírások betartása mellett elismer; egészében vagy modul-értékeiben *beszámítható* más képzési folyamatokban is. A szakképzési rendszer szerves részeként, a bizonyítvány tulajdonképpen rész-szakképesítésként is funkcionál, ezért a többi szakképesítéshez hasonlóan, gondoskodni kell a bizonyítványok országos regisztrációjáról, akkreditációs nyilvántartási rendszeréről, felügyeletéről.

A szabadpiaci képzés, a szinte áttekinthetetlen, alacsony szabályozottságú és koordinálatlan világból, tulajdonképpen legalizál, beemel a képzési rendszerbe egy új, megfelelő módon szabályozott és elismerhető képzési formát.

E képzési dokumentum, ha megfelelő törvényi elismerést nyer, átalakítja az államilag elismert képesítések struktúráját, ebben az esetben, ennek három fő formája lesz:

- egyetemi (BSc, MSc, doktori, illetve a korábbi főiskolai) *diploma*
- OKJ-ban szereplő *szakképesítés*

– *kompetencia-bizonyítvány*

A élethosszig tartó tanulás szellemében, a hazai szakképzési rendszer három fő szektorában (szakképzés, felsőoktatás, felnőttképzés) biztosítani kell az átjárhatóságot, tovább-építhetőséget (az élet egész hosszában) – következésképpen érvényesíteni kell e három szektoron belül az *egységes szemléleti alapokat, a végzettségek kölcsönös elfogadását és beszámítását*, valamint *egységes felfogású modulrendszert kell kialakítani*, hiszen ez a fajta modul lesz a közös alapegység, a rendszereken átívelő konszenzus alapja.

Egy komoly nehézséggel kell szembenézzünk: az új, egységes felfogású és széles körben használatos bizonyítvány-típusnak (és az erre felkészítő képzésnek) *nincs megfelelő, széles körben elfogadott neve*. Egy olyan névre van szükség, amely alkalmas az ide sorolható, a hazai képzési rendszerekben ma is élő de különböző néven szereplő képzési formák és képesítések egy fogalomba való integrálására.

A szakképzési rendszer már megtette az első kísérletet: a most kialakítandó új rendszerben megjelent új fogalomként a „RÉSZ-SZAKKÉPESÍTÉS”, mely utal a kompetencia-bizonyítvány egyik jellemzőjére, nevezetesen hogy a szakképesítéshez vezető úton egy rész-eredményt, egy összefüggő egységet le lehet zárni egy rész-bizonyítvánnyal. De mivel a fogalom többfunkciós, ilyen alapon akár „szakképzés-kiegészítésnek” is lehetne nevezni, hiszen ez a bizonyítvány egy szakképesítés lezárása után, annak nem részeként, hanem specializációjának, továbbbépítéseként is felfogható.

Esetleg el lehetne nevezni az új bizonyítványt „szaktudás-tanúsítvány”-nak is, de a szaktudás-fogalom nem fejezi ki eléggé a tudás és a kompetencia felfogásbeli különbségét. A kompetencia szó egyre terjed, és a képzés lényegét fejezi ki, azonban jó lenne egy ilyen távlatosan is igen széles körben használatos fogalom esetében az idegen szó bevezetését elkerülni.

Jobb lenne egy teljesen új szót kreálni. Épp a fogalom illetve a ráépülő képzési tanúsítvány széleskörű bevezetése és elfogadtatása előtt állunk, ami jó alkalom arra, hogy az új fogalom annak új neve együtt kerüljön bevezetésre. Egyelőre csak „a szakma” számára idegen az új szóhasználat, de ha egyességre jutnánk, az idő feltétlenül eltüntethetné a jelenlegi ellenérzéseket.

Javaslom a „KOMP-BIZONYÍTVÁNY” név elfogadását!

Nem utolsó szempont, ez a megnevezés minden változatában jól adaptálható (komp-tanfolyam, komp-vizsga, komp-modul, stb.) A magyar nyelvben élő komp szó nincs túl messze a kompetencia-képzés- és bizonyítvány lényegétől (valahová oda- vagy visszaköt, átjárhatóságot teremt.) Nem ez lenne az első eset, amikor egy idegen fogalom a véletlen összehozta magyar fogalommal új életre kel, és tartósan megfelelőnek mutatkozik.

Ide sorolhatjuk a „mankó-pénzt”, amelynek eredetileg semmi köze a mankóhoz, viszont a francia 'manque=hiány' szóval való hangzás-hasonlósága révén nyert polgárjogot. Hasonló a helyzet a magyar „teleházak” esetében, itt a szó nem azt kívánja kifejezni hogy az épület tele van, megtelt, hanem a görög „tele = táv, távolságot áthida-

ló” (lásd telefon, telekommunikáció, stb.) jelentés ment át a használatba. Több hasonló példát ismerünk (pl cinterem, a latin ’coemeterium = temető’ szóból, stb.)

Az új, jelen tanulmányban először megjelenő, szó kiváló használhatóságát azzal is kívánom bizonyítani, hogy a fentiekben vázolt és az alábbiakban bővebben is elemzett új képzési és tanúsítványi forma esetében a „komp-képzés”, „komp-bizonyítvány” szavakat fogom használni. (Immár idézőjel nélkül).

Hozzáteszem, a kompetencia szót továbbra sem kell törölni a szótárunkból, hiszen a komp-képzés alapja ma is a kompetencia (és nem a komp).

Az azonos fogalomértelmezés érdekében, szeretnék visszautalni arra, hogy a fogalmak korábban felvázolt sokféle értelmezése közepette, néhány alapfogalmunkat hogyan értelmezem.

Meg kell különböztetni a *kompetencia-alapú képzést* (CBT) a *kompetencia-képzéstől* (új nevén: komp-képzéstől). Míg az első fogalom a képzési rendszerek minden szektorában elfogadott minősítő, jellemzésre szolgáló fogalom, az utóbbi egy képzési forma.

A „tudás” és a „kompetencia” fogalmak átfedései és különbségei ismertek. Praktikus okokból, célszerű megtartani a *tudás-alapú* modul és a *kompetencia-alapú* modul megkülönböztetését: míg az első a verbális, elvont, lexikális tudás dominanciáját, a második az alkalmazásra, cselekvésre képes tudást, vagyis a kompetenciát kívánja kifejteni.

A továbbiakban is, vagyis a komp-képzés keretében is alkalmazzuk a tantárgy-modul megkülönböztetést, kicsit árnyaltabban:

- Egy tanulmányi rész-egység egyetlen képzési programban való szerepeltetése: TANTÁRGY
- Egy adott intézmény vagy képzési hálózat keretében, több képzési programban használatos tananyag-egység: HELYI ÉRTÉKŰ MODUL
- Országosan egységesen értelmezett, minősítésen átesett, regisztrált tanulmányi egység: MODUL (SZTENDERDIZÁLT MODUL)

A KOMP-KÉPZÉS TERJEDELMI ILLETÉKESSÉGE

Miután a képzési rendszer egészében megjelent a „kompetencia-szemlélet”, ilyen alapon szinte minden hazai képzést nevezhetnénk „kompetencia-képzésnek”. Ezt még inkább mondhatnánk az iskolarendszeren kívüli, rövidebb időtartamú, elsősorban a felnőttekre kiterjedő képzés különböző formáira.

Nem vállalhatjuk fel a felnőttképzés egészét, de az iskolarendszerű képzésnek is csak meghatározott szegmenseit vallhatjuk idetartozónak: az új képesítési forma egyik célja éppen az, hogy valamilyen rendet, átláthatóságot teremtsen, egy nyelven beszélést biztosítson a „szabad piaci képzések” dzsungelében.

Hangsúlyozni kell, nem a nulláról indulunk. Ma is vannak olyan képzési formák, melyek szinte teljes egészében megfelelnek a komp-képzés kritériumainak. Ezek többnyire más, nagy képzési rendszerek-formák „nyúlványai”. Meglátásom szerint eljött az ideje, hogy ezek – a „preferencia-lista” nem első helyein szereplő – képzések egységes, átfogó rendszerbe szerveződjenek. Ezáltal szervezettségük, állami és társadalmi elismertségük, presztízsük (és közvetve, a színvonaluk is) nagymértékben növekedhet.

Évtizedek óta él az a gyakorlat a felsőoktatásban, hogy az előírt stúdiumok mellett, fakultatív alapon, lehet kiegészítő képesítést szerezni. Így például a nappali tagozatos hallgatók (elsősorban leendő tanítónők és tanárok) teljesen fakultatív vagy „kötelező választhatóság” formájában, alapfokú könyvtáros, drámajáték-vezetői, szabadidő-szervezői, falusi színjátszócsoporthoz vezetői szaktudást (kompetenciát) szereznek, és tanulmányaik végén egy, a diplomához csatolt „betétlapot” kapnak. Ez a betétlap nem jelent könyvtárosi, drámatanári vagy művelődésszervezői szakképesítést: a házilag rendszerített betétlapnak (lényegében komp-bizonyítványnak) leendő munkahelyükön, az adott iskola közegében (ahol az adott feladatra szakképesítéssel rendelkező főállású munkatársak nem állnak rendelkezésre) mégis komoly helyi értéke és használhatósága van.

Hasonló funkciót tölt be a *pedagógus-továbbképzés* egész rendszere: nem új diplomát ad, de kiegészítő képzést, specializációt, a tudás korszerűsítését jelentő felkészültséget, kompetenciát: ez mind a munkahelyi szükségletek, mind az egyéni előmenetel szempontjából fontos, nagy lehetőségeket jelent.

A kört bővítve, ide sorolhatjuk az *orvos-, a jogász-, a mérnöktovábbképzés* és a többi szakmákban, szakterületeken kialakult továbbképzések egész gyakorlatát. Rendszerint ide sorolhatnánk a *vállalati, munkahelyi továbbképzések* egész rendszerét. (Ezen belül nagy hagyományú és országos hatókörű hálózatok is vannak: például, csak a MÁV, saját képzési igényeinek kielégítésére 20 képzőközpontot működtet.)

Jól szabályozott, országos rendszert alkotnak az ún. *hatósági képzések* is.

A *közművelődési intézmények* is folytatnak szakképzést, a *népfőiskolák* a szabadidőben történő, önkéntes részvételen alapuló képzések széles választékában nyújtanak képzést.

Meghatározó szerepet kapnak a képzési piacon nagy számban jelen levő szabad *képzési vállalkozások*, melyek számos kompetencia-képzést kínálnak.

Tulajdonképpen ide kell sorolnunk a *szakképző-*, illetve még inkább a *felsőoktatási intézmények* képzési vállalkozásait, továbbképző központjait is, hiszen az intézményi alapképzés mellett, kiegészítő tevékenységük kifejezetten üzleti alapon működik.

Kritikus megítélés alá esnek az *iskolarendszerű oktatás részeit képezési* (esti, levelező, távoktatás). Az esti-, levelező képzés az esetek döntő többségében a nappalis képzés csökevényes, csökkent értékű formája. Ezt a „papíron” nem létező, de a valóságban jól ismert csökkent értékűséget elfogadja tanár, diák, felügyeleti szerv, az egész közvélemény.

Évtizedes lemaradásban van a *távoktatás*, elsősorban azért mert nehezen túri a „hagyományos” (ez esetben inkább: konzervatív) szemlélet uralmát.

A hazai szemléletben nem tudatosult, hogy e képzések más módszertant, struktúrát, szemléletet igényelnének; egyelőre intézményeink hallani sem akarnak arról, hogy e képzések más, a nappalis szemléletet meghaladó (vagy attól legalábbis elkülönülő) logikai és adott esetben szervezeti rendszerben tudnának magukra találni és hatékonyan működni. Mégis, legalábbis elméleti szinten, megfogalmazandó az a felvetés, miszerint a részidős képzéseknek sokkal inkább a felnőttoktatás részévé kellene válniuk (egyidejűleg a kompetencia-elv hatékonyabb érvényesítésével).

Fentebb említett képzési formák és keretek jelentik azt a „merítési bázist”, melyből kialakulhat a komp-képzés illetve komp-bizonyítvány leendő szabályozott rendszere. Természetesen nem úgy, hogy az összes képzést „bekebelezze”, és „beterelje” egy új, egységes rendszerbe. Az egységesülés, vagy akár csak az összehangolódás is, olyan mértékben alakulhat ki (lépésről lépésre), amilyen mértékben a „képzési piac” szereplői felismerik az együttműködés, közös gondolkodás előnyeit.

Ezt a felismerést nem kell tétlenül várni, hanem ki kell alakítani egy működőképes rendszer jogi kereteit, szabályrendszerét, működőképességének meghatározóit, támogatási- illetve finanszírozási rendszerét. Nem várhatjuk, hogy bármely szakterület csatlakozzon egy kétes értékű, kellő mértékben ki nem munkált rendszerhez. Az új rendszernek mind a működtetők, mind a benne résztvevők számára előnyösebbnek kell lenni a jelenleginél.

A fentebb felsorolt képzési formák illetve keretek közös jellemzője, hogy mindegyikük széttagolt, a közöttük való átjárhatóság kidolgozatlan vagy esetleges. Ez abból is következik, hogy nem (vagy csak részben) élnek a modularitás lehetőségeivel.

AZ EGYSÉGES RENDSZER ÉPÍTÉSÉNEK ALAPJA: A SZTENDERDIZÁCIÓ

A komp-képzések és az azok végeredményét tanúsító bizonyítványok egységes rendszerében fontos, hogy érvényesüljön a rendszer átláthatósága, átjárhatósága. El kell kerülni a felesleges és értelmetlen párhuzamosságokat, a szakképesítések túlburjánzását és egymáshoz való viszonyuk tisztázatlanságát, valamint az ebből adódó költség- és energia-pazarlást.

Az egységes rendszerhez feltétlenül szükséges, hogy azok építőelemeit egységesen határozzuk meg. Ehhez fontos és nélkülözhetetlen segítséget jelent *a modularitás*. A rendszer-építésben ugyanakkor önálló képzési egységet jelent *a kompetencia-bizonyítvány*, mely a maga szerves egységében szintén beszámítható-átszámítható más képzési formákba. Fontos hangsúlyozni, hogy a rendszer egyes építőkövei csak úgy illeszthetők egymáshoz, ha tisztázottak az egyes elemek minőségi jellemzői, tartalmi mutatói. Ez annál is fontosabb, mivel az egyes képzésekben résztvevők *időben és térben különböző, (más-más intézményben szerzett)* bizonyítványokkal, tanúsítványokkal igazolt) *modul-*

értékekkel jelentkeznek, és kéri azok beszámítását. A szakképzési rendszer keretében, az egyes szakképesítésekben, bizonyítványokban, tanfolyami tanúsítványokban meghatározott (vagy meg sem határozott) *tudás- és kompetencia érték oly különböző lehet*, hogy az nem jelent kellő garanciát ahhoz, hogy egy más képzés más környezetében az megbízható kiinduló pontot, biztos alapot jelenthessen. Egy nyitott rendszerben tehát minden eddiginél fontosabbá válik az egyes képzési egységek tartalmának, kimeneti értékeinek *sztenderdizációja*.

Azonban a sztenderdizálás követelményét nem szabad abszolutizálni. Hiszen annak célja nem a rendszer gúzsbakötése, uniformizálása, lemerevítése, ellenkezőleg: a stabil elemek lehető legsokoldalúbb felhasználhatósága és kiegészíthetősége révén, egyszerű és sokoldalú képzési kombinációk, minél nagyobb és leginkább „testreszabott” képzési választék lehetővé tétele.

A képzési igények és célok igen sokfélék. Így van olyan képzési program, mely *teljesen egyedi*, egy adott munkahely egyszeri igényére szerveződik. (Például, egy új géppark beindításához, a gépet használó munkások kiképzése.) Ebben az esetben a program sztenderdizációjára nincs szükség. A képzést helyben alakítják, a számukra legmegfelelőbb formában. Nem dolgoznak ki és nem használnak modulokat, a képzés legkisebb egysége *a tantárgy*. Ez persze nem zárja ki annak elvi lehetőségét, hogy ha szükséges, (pl. a technológiai folyamat megértéséhez szükséges olyan ismeretek vagy készségek, melyekre készült modul, pl. balesetvédelem, kémiai alapismeretek, stb.), azokat ne használhatnák.

Lehetséges, hogy egy vállalat, részvénytársaság (pl. a MÁV), egy szakterület (például a vámszervek tevékenységi területe) a maga specialitása és „belterjessége” révén, létrehoz egy modulrendszerrel és azokból komp-képesítéseket fogalmaz meg. Ebben az esetben *helyi értékű modulok* kialakítására és alkalmazására fog törekedni, de itt sem kizárt, hogy kész sztenderdizált elemeket „átemeljenek” az országos rendszerből.

Végül, vannak az országos szinten egységesen megfogalmazható és alkalmazható *modulok*, illetve komp-képesítések. Ezek rendszerének gondozása, a sztenderdizáció és az akkreditálás, nyilvántartásba vétel, a rendszer fejlesztése: állami feladat.

Az alábbiakban elsősorban az országos, átfogó modulrendszerre építő komp-képzésekkel és azok tanúsításával kívánunk foglalkozni.

HOGYAN MŰKÖDHET A KOMP-KÉPZÉS A GYAKORLATBAN?

Annak érdekében, hogy szemléletessé váljon: milyen képzések alkothatnának egy azonos szemléletben, közös koncepcióra szerveződő új, egységes alapokra épülő adminisztrációs-dokumentációs rendszert, példaként kigyűjtöttem a meglévő listákból olyan szakképesítéseket, tanfolyamokat, képesítéssel (vagy anélkül) záródó képzési formákat, melyek meglátásom szerint részei lehetnének a jelen tanulmányban felvázolt és bemutatott, komp-bizonyítvánnyal záródó képzések országos hálózatának.

1. Példák az **OKJ-BAN SZEREPLŐ** (vagy a közelmúltban még szereplő) SZAKKÉPESÍTÉSEK közül:
 - Elektromos halászgép-kezelő
 - Fakitermelési gépkezelő
 - Fűrészipari szerszámélező
 - Gépi fejő
 - Gyógynövényismerő és termelő
 - Ingtatlanközvetítő
 - Sajt- és vajkészítő
 - Szalag- és körfűrész-kezelő
 - Szőnyegcsomózó
 - Társasház-kezelő
2. Példák a **felsőoktatás** akkreditált SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSI SZAKJAI közül:
 - Addiktológiai konzulens
 - Egészségfejlesztő mentálhigiénikus
 - Gyógypedagógiai rehabilitációs konzultáns
 - Rehabilitációs foglalkoztató terapeuta
 - Pályaorientációs tanár
 - Játék- és szabadidő pedagógus
 - Gyermektáncoktató óvodapedagógus
 - Gyakorlatvezető tanító
3. Példák a **felsőoktatási intézmények** tanfolyami jellegű ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI KÉPZÉSI kínálatából:
 - A BME Biokémiai és Élelmiszertechnológiai Tanszék továbbképzési kínálatából:
 - Minőségbiztosítás az élelmiszeripari laboratóriumban
 - Élelmiszeripari mikrobiológiai gyorsvizsgálati módszerek
 - A BME Mérnöktoábbképző Intézetének kínálatából:
 - Vasúti üzemi épület épületgépészeti műszaki ellenőrzése
 - Tudás-menedzsment
 - Üzleti tárgyalástechnika a műszaki menedzsmentben
 - Digitális fényképezés
 - Épületek bontásának komplex előkészítése, értékelése, biztonságos végzése
 - A Közgazdasági Egyetem Közgazdasági Továbbképző Intézet kínálatából:
 - Komputeres adatelemzési módszerek menedzsereknek
 - Kiállítás-szervezés
 - Titok- és adatvédelem vezetőknél
 - Biztosítási tanácsadás
4. Tallózás különböző **FELNŐTTKÉPZÉSI VÁLLALKOZÁSOK** és regionális képzőközpontok képzési kínálatából:
 - A PERFEKT Rt képzési programjából:

Számítógép-kezelő
 Minőségellenőr
 Társasházkezelő
 Adótanácsadó

Az OKTÁV Továbbképző Központ képzési kínálatából:

Raktárgazdálkodó
 Protokoll ügyintéző
 Iskolatitkár
 Művezetőképzés

A Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központok ajánlatából:

Villamos vezérléstechnikai üzemeltető
 Kórházi takarító
 Alapítványi segítő mentor

5. Példák a **KÖZMŰVELŐDÉS** képzési kínálatából:

A Dunaújvárosi Népfőiskola képzéseiből:

Házi betegápolás
 Gyógy- és fűszernövények felhasználása a hétköznapi életben
 Egészségnevelés pedagógusoknak
 Munkahelyi konfliktuskezelés

6. Példák a **CNAM** (francia felnőttképző egyetem) kompetencia-bizonyítványt adó képzéseinek adaptációja alapján szerveződő hazai képzések közül:

Minőségmenedzsment
 Logisztika és szállítás a gyakorlatban
 A környezeti ártalmak és kockázatok egészségügyi elemzése és értékelése
 Nyitott képzések, távoktatás tervezése és szervezése

7. A különböző jogszabályokban meghatározott ún. **HATÓSÁGI KÉPZÉSEK, VÁL-LALATI, HIVATALI, INTÉZMÉNYI** (munkaadói) **BELSŐ KÉPZÉSEK** száma több százra rúg, az e körbe tartozó tevékenységekre-munkakörökre néhány példa:

fegyveres biztonsági őr
 gombavizsgáló szakellenőr
 társasházkezelő
 növényvédőszer forgalmazó
 temető-üzemeltető
 autógáz-töltőállomás kezelő
 idegenvezető
 természetvédelmi őr
 adószakértő
 pénzváltó

Nem lehet eléggé hangsúlyozni: amennyiben létrejön a komp-képzés és a komp-bizonyítványok egységes rendszere, ez nem jelentheti azt, hogy az összes jelenlegi ide

számítható képzést mechanikusan, netalán rendeleti úton beleömlesztjük vagy belekényszerítjük az egységes rendszerbe. Ellenkezőleg, csak a kritériumoknak megfelelő, a rendszerbe illeszkedő képzéseket szabad ide beengedni!

Az új rendszer a kölcsönös előnyöket, az átláthatóságot-átjárhatóságot, a minőségi garanciák egységes rendszerét szolgálja, ami biztosítható a jelenlegi fenntartói-államigazgatási hierarchiális viszonyok között. Az egységes szemléleti alap, az ebből következő formai, adminisztrációs, és egyéb, koordinációra épülő megállapodások szerinti „egy nyelven beszélés” (például egységes modul-fogalom használata, a tananyagfejlesztés, a bemeneti-kimeneti követelmények és hitelesítések azonos elvei, stb.) nem ellentétesek azzal, hogy a rendszerben a fenntartók, érdekesoportok, intézménytípusok és egyéb jellemzőkkel leírható, különböző partnerek és riválisok együttműködjenek, működési autonómiájuk megőrzésével.

Mindenesetre, tisztázni kell a megfelelő munkamegosztást.

Az elvileg egységesnek felfogható rendszer alapvetően három nagy illetékességi területre vonatkozik. A legésszerűbbnek az alábbi munkamegosztás kínálkozik:

1. *Az iskolarendszerhez* szorosan kapcsolódó komp-képzések ügyében a szakképzésért felelős miniszter,
2. *A felsőoktatáshoz* szorosan kapcsolódó komp-képzések ügyében a felsőoktatásért felelős miniszter,
3. *Az iskolarendszeren kívüli képzés*, a munkaerő-piaci képzés keretén belüli komp-képzések ügyében a felnőttképzésért felelős miniszter az illetékes.

A komp-képzés egészéért, átfogó jelleggel, leginkább a *felnőttképzés* illetékessége mutatható ki, mivel a legnagyobb volumenben ebben a szektorban folynak komp-képzések, ez a szektor képviseli leginkább a gazdasági, munkaerő-piaci igényeket, melyeknek e képzés elsődlegesen a szolgáltatásban áll.

A három szektort összeköti mindenekelőtt a *modul-fogalom* azonos használata, az egyes szektorokban keletkezett modulok és komp-képesítések kölcsönös elismerése. A kulcsszerepet játszó, a modul-rendszerben alapvetően fontos *szakmai-pedagógiai bizottságok* (pontosan tisztázott illetékességgel és feladatkörrel) létrehozása mindhárom szektorban fontos, részben a döntések „testközelisége” illetve „testreszabása”, részben a feladatok óriási mennyiségéből adódó feladatmegosztás érdekében. Lehetnek érvek az országosan egységes, minden szakterületen egy-egy szakmai-pedagógiai bizottságot létrehozó rendszer mellett is, ez megegyezés kérdése, de féltő, hogy a szakmai-pedagógiai fejlesztő munka ilyen koncentrációja esetén egy túl nagy „vízfej” jön létre, és a munka elbürokratizálódik.

Akárhogy alakul is az egyes szektorok adminisztratív és közigazgatási elkülönültsége, mindenképpen gondoskodni kell a *bizonyítványok, tanúsítványok, nyilvántartások egységes rendszeréről*. Alapvetően fontos a modul-bankba kerülő sztenderdizált/akkreditált modulok egységes megjelenítése. Tudnivaló, hogy a jelenlegi iskolai bizonyítványok nem alkalmasak az elvágott, később hasznosítható modulok nyilvántartására.

Már ma is ismerünk olyan, a felsőoktatásban használt leckekönyvhöz hasonló „*modul-összesítő könyvecskét*” (még nincs megfelelő neve), melybe a tanuló folyamatosan gyűjti az általa megszerzett modulokat. Mivel a komp-képzés időben és térben szabad átjárhatóságot biztosít a tanulóknak, az ilyen összesítő dokumentum nem lehet egyetlen intézmény sajátja, abba bármely elismert intézmény illetve vizsgahely beírhatja az általa dokumentált modul-értékeket.

A *komp-bizonyítványok* már egy magasabb, szintetizált értéket képviselnek. Ezeket egyenként, külön-külön tanúsító lapon (bizonyítványban) kell dokumentálni. Figyelemre méltó, hogy a bizonyítvány (ismert német példákhoz hasonlóan) feltünteti azt is, hogy a kompetencia-bizonyítvány tulajdonosa milyen modulokat végzett, és hogy az egyes modulok milyen megszerzett kompetenciákat tanúsítanak.

Az egyes komp-bizonyítványok *részei lehetnek* egy szakképesítésnek vagy diplomának – amennyiben e bizonyítványok olyan modulokat tartalmaznak, melyek egy (vagy több) szakképesítésnek/diplomának is részei. Több példát, organigramot lehetne itt bemutatni a hazai és főleg a nemzetközi gyakorlatból: hogy egy-egy kompetencia-bizonyítvány (mint rész-szakképesítés) illetve annak modul-értékei, hogyan állhatnak össze egy szakképesítéssé; illetve egy tanúsított rész-eredmény, más-más elemekkel kiegészítve, hogyan vezethet *különböző* szakképesítésekhez. A megállapítás fordítva is igaz: egy szakképesítésben/diplomában benne foglaltatik több komp-bizonyítvány lehetősége. Egy angol organigramban például megfogalmazódik egy 11 modulból álló szakképesítés: az ezt alkotó modulok más-más összeillesztésével, öt külön-külön is megfogalmazható rész-szakképesítés mutatható ki. Ha a szakképesítést alkotó modulokat kiegészítjük más modulokkal, egykönnyen újabb kompetencia-képesítésekhez juthatunk!

Természetesen, a modulok (komp-bizonyítványok) összeépítésénél figyelembe kell venni a felmentések, illetve a nem tanúsított szaktudás beszámításának (PLA) lehetőségét is. Ennek módszerei, szintjei különbözőek:

- A legegyszerűbb, ha valakinek van egy „magasabb szintű” diplomája, illetve ha nincs is meg a diplomája, az adott szakképesítés számára befogadható moduljai megvannak. (Például, valaki az orvosegyetemen letette az anatómia-szigorlatot, de otthagynán az egyetemet, diplomás ápoló akar lenni. Ebben az esetben az ápolóknak előírt anatómia-modult nem kell még egyszer felvennie. Vagy, ha altatónővér akar lenni, de a már az egyetemen megszerzett ide beszámítható modulokat tanúsítani tudja, ezek itt is érvényesíthetők.
- Van, aki a szakmában végzett mindennapos munkája mellett kíván szakképesítést/komp-bizonyítványt szerezni. Amennyiben az adott szakképesítés megszerzéséhez épp olyan szakmai gyakorlat van előírva, amelyben ő több éves gyakorlattal rendelkezik, a felmentés, illetve a beszámítás – megfelelő, precíz igazolások bemutatásával ilyenkor is automatikus lehet.
- Amennyiben az előzetesen megszerzett tudás vagy végzettség beszámíthatósága vitatható, lehetséges megoldás lehet, hogy az illetőnek egy vizsgát kell csak letennie, és ha ennek eredménye pozitív, akkor kapja meg a felmentést.

- Elképzelhető, hogy valaki az adott szakterületen diplomával vagy valamilyen szakképesítéssel rendelkezik, de az adott szakterületre specializált vagy aktualizált modulokkal nem. (Például jogász vagy közgazdász, egy EU-területen végzett munkára is felkészítő komp-bizonyítványt kíván szerezni. Ilyenkor elképzelhető, hogy az illető részleges felmentést kapjon az EU-jogi kiegészítéseket is tartalmazó egyes modulokból, úgy, hogy az évközi illetve közbülső feladatok teljesítési kötelezettsége alól mentesül, és csak a záró-vizsgát kell letennie. Hiszen minden esélye megvan ahhoz, hogy – a szaknyelv ismeretében és általános szakmai jártassága révén, – egyénileg is fel tud készülni a vizsgára. Természetesen, ehhez neki is szüksége van a tanulási útmutatóra, a szükséges jegyzetekre, felmérő lapokra és a vizsgakövetelmények pontos ismeretére.)
- Van, amikor a bemeneti követelmények lazák, és inkább csak tájékoztató jellegűek. Például, gyenge zenei alapokkal rendelkező tanítók alsó tagozatos énekóráikhoz szeretnének egy zenei kompetencia-fejlesztő tréninget elvégezni. De jelentkezhet ide egy szülő is, aki csak gyermekének kíván segíteni a zenében, de semmilyen zenei előképzettséggel nem rendelkezik. Ha a képzési cél csak a zenei „szenzibilizálás”, a résztvevők közti különbségek csak (vagy elsősorban) a jelentkezőknek jelenthetnek problémát.

Ezúttal ki szeretnék térni röviden a *záróvizsga* kérdésére is. A moduláris rendszerekben él az a gyakorlat, hogy a bizonyítványhoz előírt modulok megszerzése esetén a bizonyítványt „automatikusan” kiadják. (Ez az eljárás például az ECDL-rendszerben.) Nem lenne szerencsés ezt a megoldást kánonként kezelni. Egy ilyen rendszerben különösen fontos lehet, hogy a különböző időpontokban (akár több éves időtávlatban), különböző színhelyekről összegyűjtött rész-elemeket szintetizáljuk és a rendszer is ösztönözze azt, hogy a tanuló együtt lássa saját korábbi részeredményeit. Ezért tartom helyesnek, hogy minél több esetben írjuk elő a záróvizsgát.

Többen máris „tovább mennek”, és a záróvizsga követelményeként a modulokban megfogalmazott követelmények összességét tartják kívánatosnak. Azt a szemléletet kell meghaladni, miszerint a záróvizsgán, mintegy ismétlésként számonkérjük azt amit egyszer már számonkértünk. A záróvizsgán a moduláris szemlélet helyére az átfogó megközelítésnek kell lépnie.

AZ OKJ ÉS A KOMP-BIZONYÍTVÁNY

Az 1993-ban életre hívott Országos Képzési Jegyzék (OKJ) – jelenlegi állapotában – szemléletesen mutatja a szakmastruktúra átalakításának, és ennek kapcsán a komp-bizonyítvány hivatalos bevezetésének a szükségességét.

1998 és 2000 között számos elemzés és javaslat született, mely feltárta a jegyzék ellentmondásait, struktúrájának következetlenségét, szemléletmódjának korszerűtlen-

ségét, és kijelölte a megoldás útját is – megfogalmazva a modularitás bevezetésének szükségességét.

Kiindul pontunk egy 2000-ben született összegzés, mely tulajdonképpen egy előterjesztés a szakmastruktúra korszerűsítéséről, az OKJ tartalmi és szerkezeti átalakításáról. Igaz hogy az anyag már jó öt éves, de olyan részletes és mélységében is feltárt tényanyagra támaszkodik, mely segíti az elemzést és a tisztán látást, ma is. Hiszen az OKJ minden évben módosul kicsit, de a helyzet – sajnos – lényegében nem változott meg azóta sem.

Igy ma sem találhatnánk jobb látéleletet és érvrendszert a szakképzésben bevezetendő komp-képzés és bizonyítvány rendszerbeállítás mellett, mint ez a 2000. évi összegzés!

Az anyag a következő fő megállapításokat tartalmazza:

- 2000-ben az OKJ 934 szakképesítést tartalmazott. Ez a szám az 1990-es évek során mindvégig 900 felett volt. A magas szám elsősorban a szakképesítések szétaprózottságából és túl-specializáltságából adódott. (Példák a korábbi évek listáiról: halászati elektromos gép-kezelő, szerszámélező, fürdő- és hévíz-üzem kezelő, meliorációs és parképítő földmunkagép-kezelő, stb.)
- A jegyzékben lévő szakképesítések lassú apadása éppen 2000-ben kezdődött meg. Jelenleg az OKJ-ban 800 szakképesítést találunk Ez még mindig sok, a lista indokolatlanul és szükségtelenül túlméretezett. (Az állam által elismert szakképesítések száma pl. Finnországban 200, Ausztriában 229, Németországban 357, Franciaországban 462, Hollandiában 609)
- A listán szereplő szakképesítések nem egységes koncepció szerint lettek kialakítva. Van olyan szakképesítés aminek 6 órában, van olyan amelyiknek 4395 órában állapították meg a képzési idejét. Azonos szintű szakképesítéseknél találhatunk 1 oldalas, más esetben pedig 40 oldalas leírást a szakmai-és vizsgakövetelményekről.
- Nincs szinkronitás a munkaerő-piaci igények és a lista között. Mintegy 270 szakképesítésről derült ki, hogy egyetlen esetben sem indult belőle képzés. Mintegy 230 szakképesítés esetében igen alacsony a képzési létszám. Az összesítés készítői javasolták e szakképesítések törlését a jegyzékből. Hasonló módon, a 200 óra alatti képzési idejű képzéseket is törlésre javasolták.

Ha megvizsgáljuk ezeket a törlésre javasolt szakképesítéseket: ezek döntő többsége „rendszeridegen” az elsősorban iskolarendszerű képzés logikájára épülő, szakképző iskoláinkban oktatott szakképesítések listáján. Ugyanakkor logikusan illeszkednének a jelen tanulmányban ismertetett komp-képesítések más logika szerint építkező-szervező listájába.

Vegyünk konkrét példákat:

- A jelenlegi (52. szintű), kizárólag iskolai rendszerben oktatható „Bronzműves és szoboröntő” szakképesítés arra a logikára épül fel, hogy a tanulók „szinte nulla” szakmai tudással és szakmai tapasztalattal érkeznek az iskolába, és a szakmához szükséges valamennyi ismeretet és tudást a tervezett 2 éves képzési idő alatt kell

megadni számukra, a művészettörténettől az anyag- és technikai ismeretekig, az ábrázoló geometriától a munka- és környezetvédelemig. Ha ezt a szakképesítést (mint ahogy tervezték) törlik az OKJ-ból, nyilvánvalóan továbbra is szükség lesz arra, hogy a szakképesítés által lefedett kompetenciákat valamilyen más szervezett formában el lehessen sajátítani. Ebben az esetben nyilvánvalóan tarthatatlan lesz az az SzVK-ban jelenleg megfogalmazott erős szigorítás, miszerint mindössze a művészeti szakközépiskolában végzettek kaphatnak felmentést, mindössze két tárgyból (rajz-mintázás, művészettörténet.). Hiszen a felnőttképzésben lehet hogy valaki bizonyos „művészi szabadiskolában” tanult, eddig más műfajban dolgozó művész, vagy a szobrász keze alatt addig „amatőrként” közreműködő bronzöntő akarja tudását kiegészíteni. Számukra igen fontos lesz az a mai európai gyakorlatban már elfogadott elv, mely a beszámíthatóságot elvben akkor is lehetővé teszi, ha a tanulni vágyónak nincs állami igazolása meglévő szaktudásáról. (PLA)

- Ma már nem szerepel a listán a 2000. évben még ott szereplő (52. szintű), „Jármű-elektronikai műszerész”, vagy a „Hőkezelő technikus”. Ha ma már esetleg nincs is szükség e stúdiumok lényegi tartalmának önálló szakképesítésként való oktatására, a komp-képzés biztosíthatja, elsősorban az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés keretében, ezek elsajátítását, és hitelesítését is. Az az elméleti-alapozó és gyakorlati tudás és kompetencia, ami az iskolai két éves képzés tananyagaként annakidején megfogalmazódott – vagy annak nagy része – valószínűleg továbbra is szükséges de ezeket a bemeneti követelményként meghatározott *más szakképzettség* illetve annak *moduljai*, vagy a *megfelelő gyakorlat* előírásával lehet megkövetelni.
- Az OKJ-szakképesítések hagyományos logikája minden egyes szakképesítést önálló egységként fog fel. Így például a (52. szintű) „Barlangi idegenvezető” a szakképesítéssel betölthető munkakörök között kizárólag az „Egyéb idegenforgalmi ügyintéző” foglalkozást nevesíti. A rendszer nem tudja megfelelően szabályozni azt a helyzetet, ha valaki idegenvezetőből lesz barlangi idegenvezető, vagy fordítva. (Ez egy moduláris rendszerben lehetséges).
- Ha például a „Gyógynövényismerő és termesztő” szakképesítés is kikerülne az OKJ-ból, annak tantárgyai (pl. gyógynövényismeret, vagy gyógynövények gyűjtése, stb) mind komp-bizonyítványként, mind annak moduljaiként széleskörű alkalmazást nyerhetnek. Villantsunk fel a lehetőségekből:
 - = Pedagógusjelölt hallgatók, (pl. biológia szakosok), egyéni ambícióik vagy csak egyszerű érdeklődés alapján, felveszik a modulokat vagy megszerzik a komp-bizonyítványt,
 - = Ugyanezt megteszik végzés után, a pedagógus-továbbképzés keretében
 - = Valaki, magánszemély, azért tanul, mert ebből akar megélni vagy egy kis kiegészítő jövedelmet szerezni,
 - = Egyszerű nyugdíjas, pusztán érdeklődésből vagy bármilyen egyéb indíttatásból tanul

Vagyis, ugyanaz a modul vagy komp-bizonyítvány, a legkülönbözőbb képzési rendszerekben és intézmény típusokban szerepelhet: mint beszámítható kredit érték, részszakképzés, továbbképzés, hobbi.

Az OKJ számos *rövid képzési idejű* szakképesítést tartalmaz, melyek – a szakmai- és vizsgakövetelmények elemzése alapján jól megállapítható – egyszerű munkára, vagy munkahelyi specializációra készítik fel a tanulókat/hallgatókat, azaz döntően (régi fogalommal) betanított munkás-képesítést adnak.

A 2000. évi elemzés szerint, az OKJ-ban szereplő szakképesítések 34%-a 1 éves vagy annál rövidebb, további 2 %-uk másfél éves képzési idejű. Az elemzők azt javasolták, hogy az esetek egy részében emeljék fel 2 évre a képzési időt – annak érdekében, hogy ha az iskolai rendszerű képzés alsó határát 2 évben állapítják meg, akkor is minél több képzésnél maradjon meg az állami támogathatóság. Ha a komp-képzés is bekerül az államilag elismert és támogatható képzések közé, akkor a probléma ilyen, tartalmi szempontokat nélkülöző adminisztratív „elintézése” szükségtelenné válik.

A 2 évnél rövidebb idejű képzések természetes közege a felnőttképzés, és ott élhetnek tovább a valamikori szakképesítések új néven, átdolgozott tartalommal és formában, – komp-képzésként.

Az OKJ-ban szereplő szakképesítések esetében mindeddig megoldatlan a tananyag-tartalmak *folyamatos* korszerűsítése. (Folyamatosság alatt nem az SzVK-k időnkénti „kampányszerű” átdolgozását értjük.) Az OKJ első 6 évében összesen 1003 szakképesítés került fel a listára – ezek közül mindössze 26 (döntően számítástechnikai) szakképesítés tartalma került korszerűsítésre.

Az általam a korábbi fejezetben felvázolt gyakorlatban (szakmai-pedagógiai bizottságok), a komp-szakképesítések korszerűsítése folyamatosan és rugalmasabban (modulokra bontva) megoldható.

AKKREDITÁCIÓ A KOMP-KÉPZÉSBEN

A komp-képzések (és azok moduljainak) sztenderdizációja kapcsán felvetődik a kérdés: ki végezze el ezt a munkát, ki lesz felelős ezért? Ki finanszírozza ezt?

Milyen anyagi forrásból történik majd az új komp-képzési programok és az ahhoz kapcsolódó oktatási segédanyagok elkészítése? Hogyan teremtsük meg az egyes intézmények, pedagógiai szakmai közösségek érdekeltségét, hogy kidolgozzák egy-egy új komp-bizonyítvány teljes tartalmát, képzési anyagát, hogy egyszer a közös adatbankból illetve nyilvántartásból, mint kész anyagot bárki kiemelhesse azokat ?

A sztenderdizáció lényegében a kidolgozott képzési programok illetve azok moduljainak véglegesítését, „csereszabatos” elemként való elfogadását, vagyis akkreditációt is jelent. Kapjanak-e, és milyen szerepet ebben a jelenlegi akkreditáló testületek, illetve állami intézmények?

A rendszer leendő kidolgozása során e kérdésekre (is) egyértelmű válaszokat kell majd találnunk. Alapelveként leszögezhetjük, hogy – miként a többi akkreditáló testület (MAB, FAT) esetében is, – *nem nélkülözhetjük az állam felelősségét és áldozatvállalását*, erre itt is feltétlenül szükség van. Annak ellenére, hogy a komp-képzések döntő többsége a felnőttképzés keretében történik, a sztenderdizáció teljes feladat-együttesét nem terhelhetjük rá a jelenlegi MAB-ra, de a FAT-ra se. Nem csak azért, mert látjuk e testületek sok diszfunkcionalitását, nehézkességét, formalizmusát, de a komp-képzéshez alapvetően *más jellegű „működési mechanizmusra”* van szükség.

A komp-képzések esetében feltétlenül megoldandó, hogy a sztenderdizáció, a tananyag-tartalmak folyamatos karbantartása, a korábban szerzett végzettség, szakmai tapasztalat és szaktudás beszámíthatósága *modulonként* történjék, ráadásul ne lehessen mindez a pedagógiai szakma belügye, ehhez „a szakma”, az adott szakterület eminens képviselőinek folyamatos közreműködése is szükséges. Ez csakis a létrehozandó „*szakmai-pedagógiai bizottságok*” aktív közreműködésével lehetséges. Minden egyes modul és kompetencia-bizonyítvány – illetékességi alapon – valamelyik bizottsághoz tartozik, mely folyamatosan fejleszti, gondozza moduljait, szakképesítéseit.

Ami a komp-képzések *finanszírozását* illeti, ebben (a felnőttképzésben már kialakult gyakorlat figyelembevételével) többoldalú, többszoros finanszírozásra van szükség. (az állam, a minisztériumok, azok háttérintézményei, a képző intézmények és testületek, a vállalkozások, a tanulók, stb.)

Mivel az egyes képzési programok kifejlesztése nem (csak) egyéni képző vagy egyéb cég-érdekeket szolgál, és a kész programok is mindenki számára hozzáférhetővé válnak (azok adás-vétele nem csak intézményközi ügylet többé), a tananyagfejlesztés anyagi alapjait központilag kell megteremteni. Például, pályázat formájában: akinek javaslatát a szakmai-pedagógiai bizottság a rendszer szempontjából indokoltnak és szükségesnek találja, az megkaphatja fejlesztő munkájához az anyagi fedezetet.

A tananyaghoz (annak minden moduljához) készítendő írásos és elektronikus segédeszközök (jegyzetek, feladatlapok, teljesítmény-felmérő, önellenőrző szoftverek, stb) elkészítése magas szintű, folyamatos munkát igényel. Ez nagy mértékben hozzájárul a képzés minőségéhez. Az ehhez szükséges apparátust is központilag kell biztosítani.

A tananyagok és oktatási segédanyagok szabad hozzáférhetősége nem jelenti azt, hogy mindenki mindenhez ingyen jut hozzá. El kell végezni a rendszer ésszerű működésének gazdasági és gazdaságossági számításait, ennek alapján olyan finanszírozási és költségvállalási rendszert kell kialakítani, mely biztosítja, hogy a képzési rendszer valamennyi szereplője – a tanulókat is beleértve – ésszerű áron jusson hozzá a lehetőségekhez.

Amennyiben a komp-bizonyítványok állami elismerést kapnak, a tanulói teljesítmények egységes minősítése érdekében szükséges külső személyek (vizsgabiztosok) jelenléte a záróvizsgán. Ennek költségeit is számításba kell venni a vizsgadíjak meghatározásánál.

Adalék a fejlesztéshez 1.: CNAM

A kompetencia-bizonyítvány, kompetencia-kurzus fogalma, illetve maga a név is, eredetileg Franciaországból származik. (Bár, hozzá kell tenni, velünk ellentétben, *a franciában* a latin eredetű „kompetencia”: nem idegen szó.)

Az 1990-es évek végén néhány, a felsőoktatásban dolgozó szakember fedezte fel (elsősorban dr Soltész Péter, az OM akkori nemzetközi kapcsolatok főosztályának vezetője) azt a sajátos, Párizs székhelyű de egész Franciaországot, sőt Európa nagy részét behálózó felsőoktatási intézményt, – mely kezdettől fogva a saját útját járja, azaz nem követte a felsőoktatás egész Európára jellemző elitista-tudományközpontú hagyományát.

A francia nyelvben is patinás nevű CNAM (Conservatoire National des Arts et Métiers), szabad fordításban: „a mívés mesterségek nemzeti intézete”: a francia forradalom nagy reform-lendületében, eredetileg az iparosság és kézművesség „szabadiskolájaként” jött létre. Működésének több mint kétszáz éve alatt európai hírű, *speciális egyetemmé* nőtte ki magát: erőssége hogy (eltérően a hagyományos „elitképző” hagyományoktól), mindenekelőtt *a gazdaság, a munka világának* közvetlen szolgálatában áll, és kifejezetten *a felnőttek* képzésének sajátosságai határozzák meg a képzési struktúrát, módszereket, szemléletmódot.

A kompetencia-kurzus mint új képzési forma, az 1990-es évek közepén jelent meg a CNAM kínálatában; kifejezetten a gazdaság (az ipari és szolgáltatási szektor) konkrét igényeinek a kielégítésére.

Ugyanis azt tapasztalták, hogy a munkaadók a rendelkezésükre álló lehetőségekkel élve, nem vagy csak csak „hozzávetőlegesen” kapják meg a számukra legmegfelelőbb szaktudással rendelkező munkaerőt. Akár úgy hogy a végzett diplomások közül válogatnak, akár úgy hogy saját dolgozóikat iskolázzák be egy diploma vagy szakképesítés megszerzésére: a diploma mögött sok tudás van ugyan, de ennek egy része az adott munkahelyen nem hasznosítható, más része viszont nem elegendő az adott munkakör betöltéséhez, – tehát (a megszerzett diploma kiegészítésére) újabb képzésre, továbbképzésre van szükség. A vállalat ezt megszervezheti ugyan, de ma már a technológiák olyan magas szintű és oly szerteágazó ismereteket igényelnek, hogy a képzés hatékony és gazdaságos megszervezéséhez a vállalat saját képző illetve továbbképző apparátusa már nem elegendő. Már a szakképző intézmények apparátusa is kevés, a mai igényeknek megfelelő felsőfokú szakképzéshez már a felsőoktatás szakembereinek segítsége kell. A felsőoktatástól viszont nem a „hagyományos” formákat, hanem a *rövidebb, rugalmasabb, és az adott célra orientált képzést* várják.

A CNAM által kialakított kompetencia-képzési „modell” mintegy 300-350 órás, (munka mellett mintegy másfél éves) képzést jelent, mely *kompetencia-bizonyítvány* kiadásával zárul. Ez a bizonyítvány (certificat) nem jelent diplomát, nem ad államilag elismert szakképesítést. Nem feltétlenül egy újabb szakmára készít fel – „csupán” magas-szintű, „konvertibilis” szaktudást ad – egy felsőoktatási intézmény által „hitelesítve”. A CNAM kompetencia-kurzusainak nagy „találmánya”, hogy – ott, ahol lehet – a képzési

programba beépítik *a már meglévő, felsőoktatásban is használatos modulokat*. Egy kompetencia-képzés általában 3 (esetleg 4) modulból áll. Ezek a modulok így „tökécsíthetőek”, és az emberi élet egy későbbi szakaszában – újabb, az adott diplomához szükséges modulok megszerzésével – elvezethetnek akár a diplomához is.

A legtöbb kompetencia-kurzus bemeneti feltétele: szakirányú iskolai végzettség, alapszintű (bac+2) diploma, és több éves szakmai gyakorlat. (Így ezek a képzések fel-foghatók szakirányú továbbképzésnek is.)

Ugyanakkor vannak olyan kompetencia-képzések, amelyekre bármely szakmai elő-képzettség vagy szakmai gyakorlat nélkül, egyszerű érettségivel is lehet jelentkezni.

A kompetencia-képzés egyik sajátossága (melyben eltér a szakképesítések és diploma-k megszkott képzési tartalmától), hogy nem ad széleskörű alapot, „tudomány-rendszertani” felépítésű bevezető ismereteket, (csak a legszükségesebb mértékben, és kifejezetten a képzési célhoz való alkalmazásban). A kompetencia-képzés: „rögtön a tárgyra tér”; a tananyag tartalmának, belső struktúrájának rendező elve: az a konkrét igény, megoldandó feladat, melynek érdekében az egész képzés szerveződött.

Az alábbiakban – a jelenlegi 40-ből szabadon válogatva – felsoroljuk néhány kompetencia-képesítés nevét:

Vállalkozások minőségbiztosítása

Üzleti jog

Szervezetek belső ellenőrzése

Kis- és középvállalkozások menedzselése

Nemzetközi kereskedelmi ügyletek lebonyolítása

Élelmiszeripari termékek marketingje

Marketing és a kereskedelem technikája

Számítógépes rendszergazda

Vállalatok-vállalkozások szociális, személyzeti-munkaügyi- és jogi ügyintézése

Az alternáló képzés didaktikája és metodikája

Ipari statisztika

Anyagvizsgálat a termelő munkában

Épületfelújítási munkák irányítása (művezetése)

A nem-vezetékes adatközlés (radiocommunication) technikája

Előírás, hogy a kompetencia-bizonyítványhoz szükséges modulokat 4 éves intervallumon belül kell összegyűjteni. (Vagyis 4 évnél régebben megszerzett modult ebben a képzési formában nem lehet érvényesíteni.). A beszámíthatóság ilyen időbeli korlátozását más képzési formában nem fedezhetjük fel: a megszerzett modulok elvileg „élethossziglan tartó tanulásban” érvényesíthetőek. További megkötést jelent, hogy az elvégzett modulokra adott osztályzatok átlagának (a max. 20 pontos osztályozási rendszerben) minimum 10 pontot el kell érnie, és azt a modult, melynek osztályzata 8 pont alatt van, már nem lehet elfogadni.

Adalék a rendszerfejlesztéshez 2.: ECDL

Az ECDL-t szinte már mindenki ismeri Magyarországon, aki számítógépes ismereteit tanúsíttatni akarja. A számítástechnikában egységes képzési sémát dolgozott ki, és azt következetesen érvényesíti is. Így a rendszer teljesen átlátható, logikus, és *modellnek tekinthetjük egy jól szervezett komp-képzésre, és annak tanúsítványára.*

Az ECDL (European Computer Driving Licence) az Európai Unió által támogatott, egységes európai számítógép-használói jogosítvány, mely kortól függetlenül, időben és térben átjárható módon nyújtja szolgáltatásait, mindenekelőtt jogosítványát, mely elfogadott egész Európában. A nemzetközi statisztikák szerint 2004 közepéig világszerte összesen 4,5 millió fő kezdte meg illetve teljesítette az ECDL-vizsgákat. Magyarországon az első ilyen vizsgákat 1997 decemberében szervezték a Neumann János Számítógéptudományi Társaság (mint magyarországi „rendszergazda”) által akkreditált vizsgaközpontokban, melyek száma már 376-ra emelkedett. Ebből 197 középiskolában, 42 felsőoktatási intézményekben, 9 regionális képző központban, 11 pedig egyéb intézményben működik. Az ECDL mára helyet kapott az országos pedagógus-továbbképzés programjai között, a köztisztviselők számára is akkreditált képzés. Elfogadottsága egyre szélesebb körű.

Figyelemre méltó, milyen szervezettséggel és pontos feladat-meghatározással alakították ki a képzés *országos központját.*

A központ („ECDL Iroda”) feladatkörébe tartozik:

- A hálózat kialakítása és felügyelete: a vizsgaközpontok akkreditációja, (ehhez a követelmények részletes kidolgozása), az előírásoknak megfelelő személyi- és tárgyi feltételeknek való megfelelés ellenőrzése.
- Az egységes nyilvántartó és adminisztrációs rendszer kiépítése és folyamatos működtetése. A minden tanuló számára előírt vizsgakártyák szétosztása és begyűjtése, a hálózatban született összes vizsgaeredmény központi nyilvántartása, végzéskor az ECDL-bizonyítványok kiadása
- A tananyagok és oktatási segédanyagok (vizsga-példatár, vizsgafeladat-gyűjtemény) központi előállítás és folyamatos tartalmi frissítése.
- A rendszer népszerűsítését és a tájékoztatást szolgáló anyagok előállítása és a hálózat rendelkezésére bocsátása.
- A hálózatban dolgozó szakemberek, elsősorban a vizsgabiztosok felkészítése, a vizsgáztatás és a minősítés egységes szempontrendszerének kialakítása.
- A vizsga alóli felmentések, beszámítások szabályainak egységes kialakítása, és állásfoglalás egyéb, a hálózatban felmerült problémákkal kapcsolatban.
- A rendszeren belül alkalmazott pénzügyi szabályrendszer kidolgozása és működtetése. A rendszer egészében érvényes tarifák: vizsgadíj, a vizsgaközpontokkal kötendő szerződések alapjául szolgáló kulcs-számok (akkreditációs díj, a vizsgáztatók képzésének költsége, a vizsgakártyák, a tananyag költsége) meghatározása, a vizsgaközpontok által fizetendő összegek begyűjtése, stb.
- A konzultációs szolgálat működtetése

A központi apparátus révén, a vizsgaközpontok megkapják a szükséges instrukciókat, a tananyagokat, vizsgafeladatokat, és a központi előírásoknak megfelelően megszervezik a képzést és a vizsgáztatást. A beiratkozott tanulókat ellátják a szükséges vizsgakártyákkal, minden vizsga után beírják az elért eredményt és azt jelentik az országos központnak. Ha valaki az összes részeredményt megszerezte, bevonják a vizsgakártyát és ennek alapján az országos központ adja ki a bizonyítványt. A vizsgaközpontnak az előírások szerint állandó ügyfélszolgálatot kell működtetnie. *A képzés egy elméleti és hat gyakorlati modulból áll.* Az egyes modulokat időben és térben elvileg szabadon lehet megszerezni, az előírások megtartásával. A bizonyítványhoz az összes rész-eredményt 3 éven belül kell megszerezni, a 376 vizsgaközpont bármelyikében.

A teljes vizsga előtt, *részeredményeket* is lehet „rendszerbe foglaltan” hitelesíteni és a munkaerőpiacon elfogadtatni: három meghatározott és egy szabadon választható modul lezárása után, a központ kérésre kiadja az „ECDL Start”-bizonyítványt, ami természetesen további modulszerzéssel, később kiegészíthető. A 7 modul-vizsga megszerzése után megszerzett ECDL-bizonyítvány – mint ahogy a neve is mutatja – egész Európában érvényes és elfogadható. *A rendszer sikeresen és anyagilag is rentábilisan működik.* Annak ellenére, hogy ma Magyarországon elvileg bárki szervezhet számítógépes tanfolyamokat, a lehető legkülönbözőbb időbeosztásban és módszerekkel, az ECDL-képzés igényessége azok számára is vonzó, akiknek számára nem előírás vagy követelmény (pl. a munkahelyen) *e rendszer keretén belül* megszerezni a számukra szükséges számítógépes szaktudást.

A fenti rövid ismertetőből is leszűrhetjük a tanulságot: egy rendszer színvonalas működtetéséhez és elismertségéhez komoly szervezethez és a dolgok végiggondolása kell. Ha ez ilyen egyszerű, ha ez ilyen jól és anyagilag is kifizetődő formában működtethető: miért nem így csináljuk, nagyobb méretekben is ?

Adalék 3.: Rendszerfejlesztés magyar módra

Az Európai Szociális Alap (ESZA) által finanszírozott projektek fogadására, 2001-ben meghirdetésre kerülő PHARE-projekt „A felnőttoktatás és az élethosszig tartó tanulás lehetőségeinek javítása” címmel, az eredeti célkitűzések szerint tulajdonképpen *a „kompetencia-kurzus”, „kompetencia-bizonyítvány” hazai rendszerének kialakítását szolgálta.*

A projektben főpályázóként három Kelet-Magyarországi régió felsőoktatási intézményei vehettek részt. A pályázati kiírásban és az útmutatóban megfogalmazódott: olyan kompetencia-alapú képzési programok kifejlesztését kívánják támogatni, melyek *„megalapozzák a rövid ciklusú képzések országosan egységes szempontok szerint kiépítendő rendszerét, és amelyek lehetőleg kompatibilisek az európai szintű képzésekkel.” „Hálózati rendszerben valósulnak meg és moduláris felépítésűek.”*

Az eredmény: megszerveződött 26 projekt, melynek mindegyikében olvasható – a kiírásnak megfelelően – hogy „kompetencia-alapú, modulrendszerű tananyagról” van szó.

Azonban a projekt végén készült összesítések elemzése világosan láttatja, hogy többségükben *egyedileg készült, más programokkal össze nem hangolt, közösen használható tananyagot (vagyis modult) nem tartalmazó tananyagokról van szó, a lehető legnagyobb változatosságban és felfogásban*. E programok tulajdonképpen nem a korábbi rendszer és szemlélet megreformálói, hanem hű tükrözői annak. Egységes-átfogó rendszer építéséről már csak azért sem lehetett szó, hiszen ha maga a rendszer „központilag” még nincs felépítve, azt nem várhatjuk, hogy mindenki, külön-külön ugyanazt a rendszert képzelje el, illetve valósítsa meg.

Ez az eredmény nem véletlen. Mikor a leendő pályázók az előzetes szóbeli „eligazításon” megkérdezték, mi az a kompetencia, hogyan képzeljük el a modult, stb. – azt a választ kapták, hogy „ilyen elméleti kérdések tisztázására most nincs idő”. Valóban nem is nagyon volt, ugyanis hónapokig tartott míg a legfelső illetékesek eldöntötték, hogy ki legyen a projekt felelős vezetője, és elfogadták a kiírás szövegét. A pályázati anyag tényleges elkészítésére csupán hetek maradtak.

A pályázók ezek után nem tettek mást, mint „alkalmazkodtak az adott helyzethez”: egy részük

nem fejlesztett új tananyagot, hanem csak a már régóta sikeres tanfolyamához kért támogatást, „átkeresztelvén” azt kompetencia-kurzusnak. Volt aki DACUM-szakemberek bevonását tervezte (volna) a kompetenciák feltárásához (elvégre pontosan ez lett volna az új, hiszen kompetencia-alapú rendszerről volt szó.) A projekt-gazdák válasza: a támogatási összegből erre nem lehet fordítani.)

Fenti történet megértéséhez talán annyit: a projekt „kitalálóját, szellemi atyját (itt most nem részleteztem okokból) leváltották, az eredetileg megbízott szakértőjét pedig még az előkészületi szakaszban kihagyták, és helyette egy olyan „apparátusi ember” kezére bízta a projektet, aki még soha nem foglalkozott szakképzéssel, modulokkal, kompetenciákkal. A projekt ennek ellenére, meglegedettséggel zárult. Eredmény: himnikus hangulatú zárókonferencia büfével, szépen dokumentált zárókötet, műnyomó papíron (ahogy szokott lenni). És ne feledjük, teljes a siker: felhasználták a rendelkezésre álló félmilliárdos (466 milliós) keretösszeget.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Fentiekben a tudományosság helyett elsősorban arra törekedtem, hogy szemléletesen, gyakorlatiasan, „testközelből” közelítsem meg a problémákat és megpróbáljam felvázolni a megoldási lehetőségeket, javaslatokat. Szerettem volna következetesen hangsúlyozni: *a rendszerfejlesztést, a reformokat a jövőben nem lehet, nem szabad szektoronként elkülönülve elkezdni és végigvinni*. Ezt már megpróbáltuk, sőt gyakorlatilag ma is ezt csináljuk. Ez csak rövid távú és felszínes megoldásokat hozhat. *A mai Európában, ahová teljes értékű tagként fel kívánunk zárkózni, a élethosszig tartó tanulás-*

korában, mely kihívást elhárítani már nem tudunk, átfogóbban és alaposabban kell gondolkodnunk jövőnkéről.

A magyar oktatásügyben EGY RENDSZERT kell építenünk, melynek nem csak a deklarált szemléleti alapja közös, de az egyes alrendszerek működése során, a mindennapos gyakorlatban is azonos, de legalábbis egymással összehangolt eszközrendszert, dokumentációs rendet és az együttműködésre épülő szabályozókat kell érvényesíteni.

Mindezek elfogadása a deklarációk szintén nem jelent nagy problémát. A megvalósítás során derül ki, hogy különbözőképpen gondolkodunk, és nehezen adnánk fel egy közös cél érdekében berögzött alapelveinket, rövidtávú és önös érdekeinket.

Kicsit leegyszerűsítve, de élesen a lényegre tapintva, a probléma a MODUL-fogalom, annak közös használata és gyakorlati érvényesítése körül csúcsosodhat ki. Ennek elfogadása vagy annak megkérdőjelezése *vízválasztó lehet*: a szép elveket azonnal a gyakorlat, a tények világába helyezi. Ha (pl. modul ügyben) egy közös szemlélet és gyakorlat kialakítását tűzzük ki célul: azonnal kiderül, van-e tényleges közös gondolkodási és együttműködési szándék. További fontos kérdések (így például a jelen dolgozatban részletesen és hangsúlyosan tárgyalt *kompetencia-bizonyítvány* ügye) fenti alap-kérdésben született tényleges eredményekre építve, azokkal összefüggésben oldhatók meg.

Felhasznált irodalom

- A szakmastruktúra korszerűsítéséről, az OKJ tartalmi és szerkezeti átalakításáról. Előterjesztés a július 26-i államtitkári értekezletre. Készítette Váradi Antal, Laczkovich Jánosné, Tóthné Schléger Mária. Oktatási Minisztérium, 2000. 19 o. + 6 melléklet.
- A képzésből a munka világába történő átmenet támogatására. Konferencia a HU0008-02 számú Phare-program nyertes projektjeinek bemutatására. Kiadja az ESZA Programirányító Iroda, 2003
- Bajomi Iván: Az iskolán kívül elsajátított készségek és tudások elismertetése Franciaországban = Új Pedagógiai Szemle, 2002 november
- Bellier, Jean-Pierre: Kompetenciák, képzés és alkalmazhatóság = Szakképzési Szemle, 1998, 2. sz. 12-20. o.
- Európai Számítógép-használói Jogosítvány. (ECDL) (Vizsgakövetelmények, Vizsgarendszer, Vizsgaközpontok, Sajtószemle, Hírek.) = www.ecdl.hu
- Jakó Melinda: A kompetencia fogalmának értelmezési lehetőségei Magyarországon. = Humánpolitikai Szemle, 2004. 5. sz. 48-55. o.
- Joras, Michel: Le bilan de compétence (a cím fordítása: „A kompetencia-mérleg”) Presses Universitaires de France, Paris, 1995
- OM-közlemény a szabályozott szakmák jegyzékéről = Magyar Közlöny 2004/66. sz.
- Soltész Péter: Lifelong learning rendszerek I.-IV. = Magyar Felsőoktatás, 2002. 9.-2003. 4. szám.
- Udvardi-Lakos Endre:
- Egy nagyhírű francia felnőttképző egyetem: CNAM.
- Kézirat, 2000. 197. o.
- Lifelong learning, modul, kompetencia.
 - = Szakképzési Szemle, 2002. 1. szám. 19-38. o.
- Zentai Gabriella: Távoktatás vagy kompetenciák? Magyar Felsőoktatás, 2003. 1-2-3. szám, 58-61. o.